

Вербець В. В.
Субот О. А.
Христюк Т. А.

СОЦІОЛОГІЯ

КОНДОР

316 (073,8)
13 3

В. В. Вербець,
О. А. Субот,
Т. А. Христюк

Соціологія

Курс лекцій

Навчальний посібник

Дарчий примірник
В. В. Вербець
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
Inv. № 120563

КИЇВ
КОНДОР

2009

ББК 60.507
С 693

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист МОНУ №1.4/18-Г-1036 від 13.05.08 р.)*

Автори:

В. В. Вербець, доктор педагогічних наук, професор (передмова, лекції 1, 20 – 24, глосарій);

О. А. Субот (лекції 2 – 5, 7, 8 (п. 8.4.), 10 (п. 10.3.), 12, 13, 16, 19);

Т. А. Христюк, кандидат історичних наук, доцент (лекції 6, 8 (п. 8.1. – 8.3.), 9, 10 (п. 10.1 – 10.2), 11, 14, 15, 17, 18)).

Рецензенти:

Тарасенко В. І., доктор соціологічних наук, професор, провідний співробітник Інституту соціології Академії наук України;

Кралоук П. М., доктор філософських наук, професор, проректор з наукової роботи Національного університету Острозька Академія;

Тихомирова Є. Б., доктор політичних наук, завідувач кафедри міжнародної інформації Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.

В. В. Вербець, О. А. Субот, Т. А. Христюк.

С 693 Соціологія: Навчальний посібник. – К.: КОНДОР, – 2009. – 550 с.

ISBN 978-966-351-222-8

Посібник містить основні аспекти соціологічних знань. В ньому в доступній формі викладені історія розвитку соціологічної думки у світі та в Україні, основи загальнотеоретичної соціології, розкрито зміст окремих галузевих соціологічних теорій, розроблена теорія і методика соціологічних досліджень.

Посібник рекомендується студентам вищих учбових закладів, як денної так і заочної форми навчання. Може бути корисним для пошукувачів, абітурієнтів викладачів соціології, всім, хто цікавиться соціологічними знаннями та переймається проблемами суспільства.

ББК 60.507

ISBN 978-966-351-222-8

© В. В. Вербець,
О. А. Субот,
Т. А. Христюк, 2008
© "Кондор", 2008

Зміст

Передмова	8
Розділ 1. СОЦІОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО СУСПІЛЬСТВО	12
Лекція 1. Предмет і об'єкт соціології	13
1.1. Предмет соціології	13
1.2. Структура соціологічного знання	20
1.3. Функції соціології	22
1.4. Соціологія в системі суспільних наук	23
Лекція 2. Витоки соціологічних знань та розвиток протосоціології до XIX ст.	29
2.1. Предмет історії соціології. Загальні тенденції розвитку світової соціологічної думки	29
2.2. Зародження соціологічних знань у Стародавньому світі	35
2.3. Розвиток протосоціології у Середні віки та епоху Відродження	46
2.4. Соціологічні погляди Нового Часу	54
Лекція 3. Виникнення і розвиток соціології як науки	63
3.1. Виникнення соціології як окремої науки. Концепція О. Конта	63
3.2. Натуралістичні школи та напрямки в соціології XIX ст.	70
3.3. Соціальна теорія марксизму	76
3.4. Розвиток соціології наприкінці XIX – на початку XX ст.	79

Лекція 4. Школи та напрями сучасної соціології	94
4.1. Провідні школи сучасної соціології	94
4.2. Основні напрями сучасної соціології	100
Лекція 5. Соціологічна думка в Україні	112
5.1. Зародження і розвиток соціологічної думки в Україні	112
5.2. Початки української соціології	118
5.3. Розвиток української соціології в ХХ ст.	127
Розділ II. СУСПІЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА СИСТЕМА	135
Лекція 6. Суспільство як цілісна система	136
6.1. Суть поняття суспільство. Основні концепції походження суспільства	136
6.2. Суспільство як соціальна система	140
6.3. Типологізація суспільств	145
Лекція 7. Соціальна структура суспільства	154
7.1. Поняття соціальної структури суспільства та її основні елементи	154
7.2. Соціальні статуси і ролі в соціальній структурі суспільства	158
7.3. Теорії соціальної нерівності	163
7.4. Соціальна мобільність та її види	172
Лекція 8. Соціальні інститути і соціальні спільності	177
8.1. Поняття та ознаки соціального інституту	177
8.2. Класифікація та функції соціальних інститутів	183
8.3. Основні риси соціальних організацій	188
8.4. Ознаки та види соціальних спільностей	191
Лекція 9. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль	195
9.1. Суть соціальної дії	195
9.2. Соціальні зв'язки і соціальні відносини	198
9.3. Соціальний конфлікт: поняття, функції, види та типи	204
9.4. Система соціального контролю	211

Лекція 10. Соціальні зміни та соціальні процеси	219
10.1. Природа, сутність та причини соціальних змін	219
10.2. Соціальні процеси та їх різновиди	228
10.3. Соціальні рухи і їх типи	230
Розділ III. Спеціальні соціологічні теорії	236
Лекція 11. Соціологія культури	237
11.1. Поняття культури в соціології	237
11.2. Структурні елементи та форми культури	241
Лекція 12. Соціологія політики	255
12.1. Предмет, категорії і функції соціології політики	255
12.2. Політика як соціальний інститут	260
12.3. Соціологічні дослідження політичної системи суспільства та її інститутів	266
Лекція 13. Соціологія релігії	284
13.1. Предмет соціології релігії та історія її розвитку	284
13.2. Релігія як соціальний інститут, її організаційні форми і функції	291
13.3. Історичні типи релігійних вірувань та сучасні релігійні системи	298
Лекція 14. Соціологія особистості	305
14.1. Предмет соціології особистості та її основні проблеми	305
14.2. Структурні елементи особистості	307
14.3. Соціалізація особистості	312
Лекція 15. Соціологія праці	326
15.1. Предмет, об'єкт і функції соціології праці	326
15.2. Виникнення і розвиток соціології праці	329
15.3. Основні категорії соціології праці	333
15.4. Соціальні аспекти зайнятості і безробіття	342
Лекція 16. Етносоціологія	348
16. 1. Предмет і функції етносоціології, передумови її виникнення	348

16.2. Концептуальні підходи до вивчення етносів	351
16.3. Нація як предмет дослідження етносоціології	357
16.4. Етносоціальні процеси	362
16.5. Сучасні етносоціальні процеси в Україні та захист прав національностей	365
Лекція 17. Соціологія сім'ї	373
17.1. Сутність, об'єкт та предмет соціології сім'ї	373
17.2. Шлюб та сім'я: поняття, сутність, типологія	375
17.3. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї	386
Лекція 18. Гендерна соціологія	390
18.1. Суть гендерної соціології та її категоріальний апарат	390
18.2. Основні напрямки гендерних досліджень	394
18.3. Проблеми гендерної рівності на сучасному етапі	399
Лекція 19. Соціологія міста	413
19.1. Соціально-територіальна структура суспільства	413
19.2. Соціологія міста: сутність, проблеми, основні поняття	417
19.3. Соціальні процеси в містах	421
Розділ IV. СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	425
Лекція 20. Методологічні підходи у соціологічному дослідженні	426
20.1. Соціологічні дослідження в структурі соціологічної науки	426
20.2. Методологічні підходи до вивчення об'єкта досліджень	429
Лекція 21. Типологія соціологічних досліджень	446
Лекція 22. Формування вибіркової сукупності в соціологічному дослідженні	454
22.1. Етапи відбору одиниць аналізу	455
22.2. Вірогідні вибіркові дослідження	459
22.3. Районовані вибіркові дослідження	462
22.4. Гніздовий відбір одиниць аналізу	465
22.5. Статистичний відбір одиниць об'єкта дослідження	466

22.6. Квотна вибірка	469
22.7. Вимірювання соціальних характеристик респондентів у соціологічному дослідженні	470
Лекція 23. Методи збору, обробки аналізу та інтерпритації соціальної інформації	480
23.1. Вивчення документів	480
23.2. Спостереження як метод соціологічного дослідження	487
23.3. Опитування в соціологічному дослідженні	488
23.4. Експертні опитування. Біографічний метод	506
23.5. Статистичний аналіз емпіричної інформації	508
Лекція 24. Формування системи показників та індикаторів	513
24.1. Формування системи показників та індикаторів: методологічні та теоретично-прикладні засади	513
24.2. Соціально-педагогічний моніторинг: методика визначення системи показників	518
ГЛОСАРІЙ	529
ДОДАТОК	546

Навчальне видання

В.В. Вербець, О. А. Субот, Т. А. Христюк

Соціологія

Курс лекцій

Навчальний посібник

Редактор *Василенко Людмила Геннадіївна*
Коректор *Наследова Тетяна Анатоліївна*
Комп'ютерна верстка *Василенко Людмила Геннадіївна*
Дизайн обкладинки *Куташенко Валерій Сергійович*

Підписано до друку

Формат 60 × 84 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Гарнітура NewtonС. Умовно-друк. аркушів – 32,0.

Облік.-вид. аркушів – 32,7.

Наклад 1000 примірників.

Замовлення № 954

Видруковано з готових діалозитивів
у книжковій друкарні „Коло“

Видавництво “Кондор”

Свідоцтво ДК № 1157 від 17.12.2002 р.

03067, м. Київ, вул. Гарматна, 29/31

тел./факс (044) 408-76-17, 408-76-25